

Мирослав БОРИСЕНКО*доктор історичних наук, професор**Науково-методичний центр кадрової політики**Міністерства оборони України (Київ, Україна)**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2866-7507>**Електронна пошта: BorysenkoMyroslav@gmail.com***Андрій ЗОЛОТОВ***Науково-методичний центр кадрової політики**Міністерства оборони України (Київ, Україна)**ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6649-3877>**Електронна пошта: andreu_30@ukr.net***Ігор КРАСОТА***кандидат історичних наук**Науково-методичний центр кадрової політики**Міністерства оборони України (Київ, Україна)**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7108-4297>**Електронна пошта: krassota@ukr.net***МОДЕЛЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ФІНЛЯНДІЇ:
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ЧЕРЕЗ СУСПІЛЬНУ ЗГУРТОВАНІСТЬ**

Автори статті розглядають роль обов'язкового призову громадян на військову службу у Фінляндії як основи воєнної доктрини всеохоплюючої оборони. Автори вважають, що збереження загального призову на військову службу в цій країні було основою стратегії національної безпеки, побудованої на залученні усіх громадян до участі в обороні країни. У статті розглянуто причини збереження доктрини всеохоплюючої оборони у регіоні та окремо у Фінляндії. З'ясовано, що збереження успішної та унікальної для континенту безпекової стратегії Фінляндії ґрунтується на історичному досвіді країни та культурних, соціальних та економічних особливостях регіону.

Ключові слова: Фінляндія, збройні сили, призов на військову службу, національна безпека, суспільна згуртованість.

Вступ. У січні 2025 р. уряд Республіки Фінляндія прийняв нову Стратегію «Безпека для суспільства», що стала результатом опрацювання уроків широкомасштабного вторгнення росії на територію України та зміною безпекового ландшафту в Європі протягом останніх років. Міністр оборони Фінляндії Анті Хаккянен наголосив, що нова стратегія підкреслює важливість посилення стійкості, здатності суспільства реагувати на збої та кризи, а також ключову роль суспільства у зміцненні безпеки (Finland's comprehensive security... 2025). Саме залучення суспільства до виконання завдань національної безпеки, високий рівень готовності громадян Фінляндії до захисту власної держави характеризує воєнну доктрину країни, що доводить свою стійкість в умовах швидкозмінних загроз уже понад півстоліття.

На авторитетну думку О. Резнікової, спостерігається поступова трансформація підходів НАТО до розбудови стійкості у напрямі розширення сфер цивільно-військової взаємодії та підвищення уваги до питань суспільної стійкості (Резнікова, О. 2022, с. 179). У доктринальних документах Північноатлантичного альянсу стійкість визначається як здатність бути готовим до опору, потрясінь, системних збоїв та відновлення після катастроф або невдач, спричинених військовими та іншими засобами (Kähkönen, A.-M. & Forsberg, R. 2024).

На жаль, гіркий досвід України продемонстрував, що можливості до стійкості визначаються не лише витривалістю військових на фронті, а й згуртованістю всього суспільства, максимальним залученням до оборони різних соціальних

груп та консолідацією політичних сил навколо ідеї захисту Батьківщини. Якщо для розуміння важливості стратегії національної згуртованості українцям довелося пройти через найжахливіші випробування в ХХІ ст., то фінська модель всеохоплюючої оборони виникла як результат постійного вдосконалення власної воєнної доктрини, сформованої у результаті засвоєння історичних уроків Другої світової війни.

Постановка проблеми. Головне завдання дослідження – розглянути переваги моделі національної безпеки Фінляндії через призму історичного розвитку та визначити її унікальність. Автори статті формують та обстоюють ідею, що важливим інструментом консолідації суспільства у справі всеохоплюючої оборони є національна модель обов'язкової військової служби, що існує в країні з початкових етапів державотворення.

Стан вивчення проблеми. Досвід Фінляндії щодо військового будівництва у сфері комплектування збройних сил частково висвітлили О. Савинець (Савинець, О. 2018) та І. Сачко (Сачко, І. 2022). О. Резнікова (Резнікова, О. 2022) й А. Мусієнко (Мусієнко, А. 2024) досліджували формування безпекової політики Скандинавських країн. А. Худолій проаналізував безпекову політику Фінляндії в умовах гострої фази російсько-української війни, де побіжно торкається і мілітарних аспектів (Khudoliy, A. 2024). С. Чолій здійснив ґрунтовний науково-теоретичний аналіз історичного розвитку різних форм комплектування в Європі (Чолій, С. 2018).

Безперечно, оригінальна модель військової служби, притаманна країнам Північної Європи, стала предметом наукових досліджень багатьох учених у країнах Європейського Союзу. Зокрема, варто відзначити дослідження С. Беш і К. Вестґард (Besch, S. & Westgaard, K. 2024), Дж. Візер (Wither, J. K. 2020), Е. Броу (Brow, E. 2017), у яких розглянуто соціальну роль призову на військову службу в країнах Північної Європи. П. Кеттунен подає досить цікавий військово-історичний контекст становлення соціально орієнтованої держави у Фінляндії у ХХ ст., опублікований у міжнародному збірнику «Війна та соціальне забезпечення: військовий конфлікт та розвиток держави загального добробуту в західних країнах» (Obinger, H., Petersen, K. & Starke, P. (eds.). 2018). Також історичний досвід розбудови моделі призову молоді на військову службу розглянуто у колективній монографії, присвяченій кейсам успішної публічної політики у країнах Євро-

пейської Півночі (Kosonen, J. & Mälkki, J. 2022). Окремо досвід будівництва фінської моделі всеохоплюючої безпеки проаналізовано у працях П. Шиманського (Szymbański, P. 2018), А. Ноккала (Nokkala, A. 2022), П. Візурі (Visuri, P. 1990) та багатьох інших.

Загалом, зарубіжна історіографія з цього питання досить ґрунтовна та має значний доробок, однак, в українській науці досвід розбудови моделі військової служби як основи безпекової стратегії, на жаль, досліджений недостатньо.

Дослідження побудоване на основі використання крос-культурного аналізу проблеми. Автори вивчають роль військового обов'язку в становленні громадянської ідентичності фінів через призму формування концептуальних засад національної безпеки Фінляндії у її історичному розвитку. Військова служба розглядається як шлях до утвердження громадянської ідентичності, що підтверджується перехресним моніторингом громадської думки.

У роботі також використано історико-правовий метод аналізу нормативно-правових актів, що дає можливість розглянути вплив історичних процесів на формування законодавства Фінляндії про проходження військової служби.

Виклад основного матеріалу. На перший погляд, модель тотальної оборони або тотального захисту в країнах Європи на початку тисячоліття виглядала достатньо застарілою. Після завершення Холодної війни, що ознаменувалося символічними подіями – падінням Берлінської стіни, розпадом Варшавського блоку та виведенням радянських військ із окупованих територій у Східній Європі, безпекова ситуація в регіоні зазнала кардинальних змін. На фоні ентузіазму, зумовленого завершенням протистояння між двома супердержавами, концепція обов'язкового призову на військову службу, що міг сформувати достатню кількість резервістів на випадок широкомасштабного вторгнення, виглядала неактуальною та застарілою.

На початку 2000-х рр. більшість країн Європи відмовилися від обов'язкової строкової служби на користь принципу добровільного комплектування військ. Спроби зберегти систему обов'язкового призову на військову службу наштовхнулися на небажання політиків діяти всупереч більшості. Лише вісім невеликих європейських країн не припинили обов'язкового військового призову (Кіпр, Греція, Австрія, Швейцарія, Данія, Естонія, Фінляндія та Норвегія). Для деяких із них це рішення обумовлювалося близькістю до

регіонального конфлікту – гостре сприйняття загрози посилювалося у деяких випадках тим, що вони не були членами НАТО, інші, такі як Данія, зберегли призов, незважаючи на зниження оцінки загрози, дотримуючись цінності обов'язкової служби як освітнього та громадянського інструменту (Besch, S. & Westgaard, K. 2024). Як бачимо, обов'язковий призов на військову службу найбільш поширений у країнах Північної Європи, і є частиною регіональної безпекової стратегії (у Швеції обов'язкову службу для чоловіків скасували у 2010 р., але у 2017 р. відновили).

Збереження обов'язкового військового призову в країнах Північної Європи, зокрема Фінляндії, виглядає абсолютно унікальним та нетиповим явищем для сучасної Європи. Більшість учених, які звертаються до цієї проблеми, виділяють три головних причини, що призвели до збереження у Фінляндії доктрини всеохоплюючого спротиву та її головного елементу – військового призову: занадто висока «ціна» контрактної армії в умовах економічної кризи 1990-х рр., суспільний консенсус щодо безпекової політики у країні та загроза з боку росії (Паливода, В. 2019).

Економічні передумови військової реформи заслуговують на особливу увагу, адже «ціна» війська досить висока, а підвищення військових витрат неоднозначно сприймається у суспільстві, особливо в умовах економічної нестабільності. Перехід держави винятково на добровільний принцип комплектування військ вимагає збільшення асигнування військового бюджету, нерідко за рахунок урізання інших статей фінансування. Контрактна армія потребує набагато більше коштів для набору, утримання та можливого скорочення персоналу (Савинець, О. 2018, с. 37). Дійсно, на початку 1990-х Фінляндія переживала економічну кризу, викликану, не в останню чергу, руйнуванням торговельно-економічних зв'язків із росією. Однак уже наприкінці 1990-х рр., коли у країні відбувалися активні реформи, національна економіка Фінляндії демонструвала значне зростання.

Скорочення чисельності військовослужбовців та військової інфраструктури відбулося на початку 2000-х рр. у рамках реформ оборонного сектору, але лише після того як економіка країни стабілізувалася. За період між 1999 та 2001 рр. витрати на оборону знизилися з 2 % до 0,6 % від ВВП країни (Szymański, P. 2018, p. 38). Як зазначає фінський дослідник А. Ноккала, Парламент Фінляндії скоротив витрати на оборону, коли Сили оборони прийшли до висновку, що

вся організація потребує певної раціоналізації (Nokkala, A. 2022, p. 56). Таким чином, дискусія про можливість переходу на контрактну форму набору військовослужбовців проходила в умовах економічної стабільності та розвитку, що дало можливість політикам уникнути маніпуляцій і прийняти виважене рішення.

Цьому сприяло також загалом позитивне ставлення фінів до необхідності витрат на власну оборону. Опитування громадської думки показали, що багато громадян Фінляндії позитивно ставляться до підвищення витрат на армію. За 20 років дослідження суспільної думки частка громадян, які підтримували збільшення витрат на оборону, була стабільно високою і коливалася від 27,2 % до 45,5 % опитаних (Hart, L., Häggblom, E. & Pulkka, A.-T. 2023, p. 190).

Таким чином, на початку 2000-х рр. у Фінляндії були сприятливі умови для створення «малої професійної армії» за прикладом інших європейських країн. Однак цього не сталося. Варто наголосити, що для фінів військова служба та армія загалом завжди були чимось набагато більшим, ніж просто ще однією формою державної служби.

Під час Другої світової війни у Європі була лише одна воююча країна, у якої втрати серед цивільного населення були мінімальними, а більшість території ніколи не була під окупацією. Той факт, що збройні сили Фінляндії не були розгромлені, а територія окупована, на відміну від інших держав Центральної та Східної Європи, став в очах фінів відправною точкою у формуванні легітимності майбутнього збройного опору (Nokkala, A. 2022, p. 42). Упродовж 1939–1945 рр. до лав збройних сил Фінляндії було мобілізовано щонайменше 800 тис. осіб, що є вражаючим показником, зважаючи, що населення Фінляндії становило менше чотирьох млн осіб на початок Другої світової війни. Із покоління чоловіків, народжених між 1897 та 1926 рр., майже 80 % були призвані на військову службу під час війни (Taskinen, I. 2023, p. 46). У той час як у більшості країн війна торкнулася лише окремих соціальних груп, у Фінляндії воєнна трагедія стала спільним переживанням для усієї нації (Taskinen, I. 2023, p. 46). Спільний досвід переживання воєнної драми вплинув на вироблення особливих форми суспільно-політичного консенсусу та сприяв формуванню уявлення про суспільство як функціональне ціле, що має і може бути спрямоване та раціоналізоване за допомогою наукових знань (Obinger, H., Petersen, K. & Starke, P. (eds.). 2018, p. 280).

Великою помилкою було б вважати, що фінське суспільство є однорідним монолітним середовищем, позбавленим протиріч. У Фінляндії, як і в інших демократичних державах, прийняття важливих політичних рішень відбувається в атмосфері плюралізму думок, політичної дискусії та боротьби за симпатії виборців. Однак особливістю політичної культури фінів є поєднання вимоги однаковості та «терпимості до розбіжностей» і, як вважає П. Кеттунен, саме досвід Другої світової війни посилив це поєднання (Obinger, H., Petersen, K. & Starke, P. (eds.). 2018, p. 280).

Після завершення Другої світової війни Фінляндія засвоїла важкі та трагічні уроки, що вплинули також і на побудову нової безпекової моделі. У 1950 р. було прийнято «Закон про військову службу», що проіснував майже без змін аж до кінця 1980-х рр., у якому було закладено основні принципи комплектування військ та формування мобілізаційних резервів за рахунок збільшення чисельності підготовлених резервістів.

Попри географічну віддаленість Фінляндії від основних гарячих фронтів Холодної війни, що спалахували переважно у Південній частині планети, Фінляндія також відчула на собі найгостріший період глобального суперництва – 1961–1968 роки. Балансування світу на межі війни та миру в 1960-х рр. змусило фінів переглянути свою військову доктрину. Взимку 1966/67 рр. Рада оборони Фінляндії розробила «Настанову з національної безпеки», опубліковану в червні 1967 року. Цей невеликий за обсягом (12 сторінок) документ можна вважати першим опублікованим варіантом воєнної доктрини Фінляндії (Visuri, P. 1990, p. 59). Ключове місце у ній відводилося саме збереженню та примноженню мобілізаційних можливостей збройних сил в умовах широкомасштабного вторгнення.

Після прийняття нової доктрини були внесені зміни у польовий статут армії, де головна мета стратегічної оборони визначалася як відбиття нападу противника звичними засобами із можливістю переходу до партизанської війни (Visuri, P. 1990, p. 61). Відповідно до завдань, сухопутні війська поділялися на три основних групи – оперативні з'єднання, що мали виконувати завдання із захисту визначених районів, підрозділи територіальної оборони, що могли вести бойові дії у тилу противника та захищати інфраструктуру, а також сили підтримки (Visuri, P. 1990, p. 61).

У 1970-х рр., коли ситуація в Європі стабілізувалася і найгостріші безпекові виклики були позаду, в країні зміцнився надпартійний консен-

сус, що полягав у пріоритетності питання безпеки та незалежності країни. Однак для збереження моделі комплектування військ на основі загального обов'язку серйозну загрозу в цей період становили насамперед внутрішні протиріччя у політичному середовищі Фінляндії. На рубежі 1960–1970-х рр. під прицілом критиків опинилася концепція мілітаризації суспільства, під якою розумілося залучення широких верств населення до національної оборони, неодноразово лунали заклики до перегляду «Закону про військову службу». Знизилась і популярність військової служби серед молоді через незадовільні умови проживання військовослужбовців у казармах та застарілі форми навчання.

У 1970 р. було створено профспілку призовників, що мала вплив як на військових, так і суспільство у цілому. Радикальні заклики до ліквідації строкової служби пішли на спад лише наприкінці 1970-х рр. зі значними покращеннями утримання військових у казармах та загальною лібералізацією військової служби (Kosonen, J. & Mälkki, J. 2022, p. 463).

Саме у 1970–1980-х рр. було остаточно імплементовано ідеологію національної тотальної оборони у політичному та громадському житті країни. Питання безпеки Фінляндії стало ключовим патерном політичного життя і перетворилося на «суперполітику», що була вищою за будь-які внутрішні дискусії (Nokkala, A. 2022, p. 47). Саме у результаті цих заходів воля населення до захисту своєї території суттєво зросла. Опитування фінів показали, що якщо у середині 1970-х рр. лише 42 % фінів були готові захищати Батьківщину, навіть якщо результати війни будуть невизначені, то вже у середині 1980-х рр. ця частка зросла до 73 % (Nokkala, A. 2022, p. 48). З часом рішучість фінів не зменшилася, а навпаки зросла. У 2024 р. понад 80 % опитаних громадян Фінляндії висловили готовність захищати Батьківщину зі зброєю в руках у разі нападу (Ruokonen, A. 2023).

Таким чином, наприкінці 1980-х років, незважаючи на «розрядку» в міжнародних відносинах, у суспільстві та політикумі Фінляндії сформувалося чітке спільне розуміння, що будь-яке послаблення обороноздатності шкодить національним інтересам і не є виправданим (Nokkala, A. 2022, p. 49).

1990-ті рр. стали визначальним періодом у розвитку безпекової політики Фінляндії у нових умовах. Країна, як і багато інших невеликих держав Східної Європи, могла б кардинально відмовитися від своєї оборонної доктрини на користь

колективної безпеки, однак, цього не сталося. Концепція всеохоплюючої безпеки, яку розробляли у цей час, зазнавала критики також зі сторони прихильників традиційної «твердої» військової доктрини, які вважали, що нова стратегія буде розмита, втратить конкретику та перетвориться на купу загальних фраз та гасел (Коломієць, О. 2013, с. 87).

Відмова від ідеї «реформи заради реформ» теж стала важливою основою суспільного консенсусу, про який часто згадують дослідники. Суть його полягала у розумінні більшістю, що захист та стабільність у країні є продуктом спільних зусиль держави, цивільного сектору та громадян. Власне це стало головним концептом Стратегії безпеки для суспільства, розробленої та прийнятої на початку 2000-х років.

У 1999 р. у Фінляндії почали планування нової доктрини всеохоплюючої оборони, що мала відповідати на нові виклики та загрози і стати адекватною відповіддю на геополітичні зміни у світі та регіоні. Вже у 2003 р. уряд оприлюднив нову стратегію, що передбачала захист основних життєвих функцій нації не лише від військового вторгнення, а й від досить широкого спектра загроз – природних катаклізмів, епідемій, міграцій тощо (Raitasalo, J. 2023, р. 80).

Зрештою, в урядовій доповіді «Готовність та всеохоплююча безпека» констатувалося, що оскільки механізми готовності Фінляндії також добре функціонують, порівняно з міжнародною практикою, вони не потребують серйозних реформ, однак, співпраця між різними учасниками всеохоплюючої безпеки має постійно розвиватися через упорядкування структури та організації підготовки (Preparedness and comprehensive security... 2009, р. 12). У новій доктрині всеохоплюючої безпеки обов'язковий призов молодих чоловіків був інституціоналізований як єдина економічно ефективна та доцільна модель створення національної оборони (Kosonen, J. & Mälkki, J. 2022, р. 464).

Обов'язковий характер військової служби для молодих чоловіків у Фінляндії існує вже протягом кількох століть. За цей час військова служба стала важливим елементом державного устрою країни. Змінювалися закони, уряди та навіть держави, але призов на військову службу залишався сталим.

Стаття 127 Конституції Фінської Республіки зазначає: «Кожен громадянин зобов'язаний брати участь або допомагати в національній обороні згідно з діючим законом». Призов молодих людей на військову службу регламентується «Законом

про військову службу» від 2007 р. та «Законом про добровільну службу жінок» від 1995 року. Окремий «Закон про добровільну службу» від 2007 р. регламентує функціонування Національної асоціації оборонної підготовки Фінляндії, що формує потужний навчений резерв із громадян, які перебувають у стані високої мобілізаційної готовності та є основою територіальної оборони Фінляндії.

Громадяни Фінляндії чоловічої статі проходять строкову військову службу обов'язково, а жінки, з 1995 р., добровільно. Призов на службу відбувається двічі на рік – восени та весною. Військова служба строковиків організована таким чином, щоб молоді люди могли якнайшвидше отримати військовий фах та вдосконалити практичні навички.

До військової служби залучають майже усіх молодих людей у віці 18–30 років. Під час Холодної війни до 90 % кожного покоління молодих чоловіків мали досвід військової служби. Частка молодих людей, які проходять строкову службу у Фінляндії, почала зменшуватися на початку 2000-х рр., проте, залишається стабільно високою. На сьогодні близько 70 % молодих чоловіків, яким виповнюється 18 років, йдуть на службу до Сил оборони Фінляндії (Ruokonen, A. 2023).

Фінляндія продовжує вдосконалювати національне законодавство, зокрема з питань призову молодих людей на військову службу та підтримання боєготовності резервів. У 2014 р. було прийнято поправки до «Закону про резервістів», що скасували можливість відстрочки прибуття резервістів на навчання. У 2019 р. представники окремих релігійних організацій (Свідки Єгови), які користувалися правом на відстрочку від служби, втратили таку можливість та були змушені служити в армії або обирати альтернативну службу. Для збільшення загальної чисельності резерву, що і так є однією з найбільших у Європі, Міністерство оборони Фінляндії розглядає можливість підвищення граничного віку перебування у резерві до 65 років. Ці заходи забезпечать невеликій європейській країні можливість збільшити до 2031 р. мобілізаційний резерв до одного млн осіб (Кутелева, І. 2025).

Сучасна система обов'язкового військового призову в 10 країнах Європи уже істотно відрізняється від строкової служби середини ХХ століття. Життєві пріоритети, інтереси та цінності молодого покоління європейців змінилися і військовий досвід не завжди є актуальним. Змінилися і підходи до залучення громадян до війська

у країнах Північної Європи, де обов'язкова військова служба залишається звичним явищем.

Більшість юнаків охоче йдуть на службу до Сил оборони Фінляндії, адже мотивація та схильність до військової служби виховується на усіх стадіях соціалізації молодого людини. Випадки ухилення від служби вкрай рідкісні для фінського суспільства, а ухилення безпосередньо впливає на кар'єру як політика, так і вченого. Строкову службу стимулюють пільгами при вступі до закладів вищої освіти, грошовим утриманням, відпустками тощо (Аналітична записка з питань порівняльного законодавства... 2024, с. 32). Крім матеріального стимулювання, набагато потужнішими є елементи морального заохочення. Обов'язкова військова служба у Фінляндії за свою столітню історію вже перетворилася на ключовий культурний феномен, навіть міф, що об'єднує громадян і створює зв'язок між поколіннями (Kosonen, J. & Mälkki, J. 2022, p. 465).

Залучення молоді до військової служби має набагато ширші соціальні, культурні, політичні та безпекові горизонти. Характер військового обов'язку має значний вплив як на соціальному, так і на індивідуальному рівні, оскільки залучає прямо або опосередковано значні верстви населення і вже діє як суспільний договір, у якому кожен робить свій внесок у захист держави (Jonsson, E., Salo, M., Lillemäe, E., Steder, F. B., Ferst, T. & Kasearu, K. et. al. 2024, p. 23).

Позитивне ставлення фінів до військового обов'язку, на відміну від інших європейців, залишається незмінним уже протягом 20 років. Дослідження фінських соціологів щодо ставлення до обов'язкового призову молоді на військову службу у різних вікових та гендерних групах, проведене у період 2005–2020 рр., засвідчило, що за досліджуваний період думка громадян щодо необхідності чоловічого призову не змінилася. На сьогодні понад 70 % громадян Фінляндії виступають проти скасування обов'язкової строкової служби для чоловіків (Hart, L., Häggblom, E. & Pulkka, A.-T. 2023, p. 189).

Насамкінець необхідно вказати на ключову відмінність у ставленні до строкової служби в Україні та Фінляндії. Загальнонаціональні дослідження вчених продемонстрували, що молоді фіни, звільнені від проходження військової служби, менш освічені, ніж ті, хто відбули строкову службу, а також частіше бувають без-

робітними та самотніми (Appelqvist-Schmidlechner, K., Upanne, M., Henriksson, M., Parkkola, K. & Stengård, E. 2010, p. 171). Більшість призовників, виключених із військового обліку, у дитинстві та підлітковому віці мали проблеми, зумовлені їх соціальним оточенням, зокрема бідністю батьків, алкоголізмом, наркоманією та іншими негативними соціальними явищами. Серед молодих чоловіків, які уникнули військової служби, було помітно накопичення різних похідних підліткових негараздів, наприклад, вони частіше піддавалися булінгу в школі тощо (Appelqvist-Schmidlechner, K., Upanne, M., Henriksson, M., Parkkola, K. & Stengård, E. 2010, p. 171).

Наявність військової служби у життєвому досвіді молодого людини у Фінляндії визначає її затребуваність на ринку праці, кращі можливості для соціалізації у суспільстві, спроможність до гармонійного розвитку тощо.

Висновки. Воєнна доктрина Фінляндії сформувалася у розпал Холодної війни і мала забезпечити стійкість збройних сил у глобальному зіткненні з набагато сильнішим противником. В основу нової стратегії було закладено механізм залучення до спротиву максимальної кількості мотивованих та підготовлених громадян, що забезпечував обов'язковий призов на військову службу молодих людей. Саме досвід Другої світової війни та складних перших повоєнних років створив у фінів чітке розуміння необхідності залучення до оборони країни усіх верств населення. Війна сформувала у свідомості фінів чітке розуміння безальтернативності підтримки збройних сил та недовіру до військово-політичних союзів, що не могли гарантувати безпеку країни.

Після завершення Холодної війни концепцію всеохоплюючої оборони не відкинули, як в інших країнах, а, навпаки, модернізували для протидії новим типам загроз. Воєнна доктрина Фінляндії вкладається в спільну безпекову парадигму країн Півночі, при цьому має свої відмінності. Основою оборонної стратегії країни залишається загальний військовий обов'язок громадян, що став уже своєрідним національним міфом, основою національної та громадянської ідентичності фінів. Таким чином, обов'язкова військова служба молоді у війську, значна кількість людей із досвідом служби в армії, а також розгалужена система цивільної оборони стали стрижнем консолідації суспільства, його національної згуртованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Appelqvist-Schmidlechner, K., Upanne, M., Henriksson, M., Parkkola, K. & Stengård, E. (2010). Young men exempted from compulsory military or civil service in Finland – a group of men in need of psychosocial support. *Scandinavian Journal of Public Health*. Vol. 38 (2), pp. 168–176. doi: 10.1177/1403494809357103.
- Besch, S. & Westgaard, K. (2024). Europe's Conscription Challenge: Lessons From Nordic and Baltic States. URL: <https://tinyurl.com/zycxdrwe> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Braw, E. (2017). The Return of the Military Draft. URL: <https://tinyurl.com/znyc758e> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Finland's comprehensive security reinforced through new security strategy for society. (2025). URL: <https://inyurl.com/msdbamvm> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Hart, L., Häggblom, E. & Pulkka, A.-T. (2023). Gender and Generation Differences in Finnish Defence Policy Opinions 2000–2020. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 6 (1), pp. 182–197. DOI: <https://doi.org/10.31374/sjms.197>.
- Jonsson, E., Salo, M., Lillemäe, E., Steder, F. B., Ferst, T. & Kasearu, K. et. al. (2024). Multifaceted Conscription: A Comparative Study of Six European Countries. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 7 (1), pp. 19–33. DOI: <https://doi.org/10.31374/sjms.166>.
- Kähkönen, A.-M. & Forsberg, R. (2024). Preparing for a rainy day. What can EU member states learn from Finland's approach to resilience? URL: <https://www.oii.ac.at/en/publications/preparing-for-a-rainy-day-what-can-eu-member-states-learn-from-finlands-approach-to-resilience/> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Khudoliy, A. (2024). European security and Finland's policy during the russian aggression against Ukraine. *Acta de Historia & Politica: Seaculum XXI*. № 8, pp. 62–72. DOI: 10.26693/ahpsxxi2024.08.062.
- Kosonen, J. & Mälkki, J. (2022). The Finnish Model of Conscription: A Successful Policy to Organize National Defence. (Ed. Caroline de la Porte). *Successful Public Policy in the Nordic Countries*. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0022>.
- Nokkala, A. (2022). It is about Protection. Defence in Finland's Steps to NATO. *Studies in European Affairs*. № 4, pp. 39–72. <https://doi.org/10.33067/SE.4.2022.2>.
- Obinger, H., Petersen, K. & Starke, P. (eds.). (2018). *Warfare and Welfare: Military Conflict and Welfare State Development in Western Countries*. Oxford : Oxford Academic, 496 p. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198779599.001.0001>.
- Preparedness and comprehensive security. Committee report. (2011). URL: <https://tinyurl.com/5bw7h9mm> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Raitasalo, J. (2023). Finnish Defense “Left of Bang”. *PRISM*. Vol. 10, № 2, pp. 78–91.
- Ruokonen, A. (2023). The Mentality That Finland's Mandatory Military Service Brings to NATO. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/the-mentality-that-finland-s-mandatory-military-service-brings-to-nato> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Szymański, P. (2018). With Russia right across the border. Finland's security policy. *OSW Studies*. Vol. 73, 41 p.
- Taskinen, I. (2023). Construction of the Finnish Army in World War II Database. *Historical Life Course Studies*. Vol. 13, pp. 44–60. DOI: <https://doi.org/10.51964/hlcs13565>.
- Visuri, P. (1990). *Evolution of the Finnish military doctrine 1945–1985*. Helsinki, 106 p.
- Wither, J. K. (2020). Back to the future? Nordic total defence concepts. *Defence Studies*. № 20 (1), pp. 61–81. DOI: <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1718498>.
- Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо правового регулювання мобілізаційного резерву та служби в ньому в законодавстві деяких держав-членів НАТО. (2024). URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32886.pdf> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Коломієць, О. В. (2013). Безпекова парадигма Скандинавського нейтралітету на прикладі Фінляндії та Швеції. *Проблеми міжнародних відносин*. № 6, с. 81–98.
- Кутелєва, І. (2025). У Фінляндії пропонують підвищити вік резервістів до 65 років. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/05/14/7211580/> [дата зверн.: 09.07.2025].
- Мусієнко, А. О. (2024). Співробітництво північних країн в сфері безпеки і оборони: еволюція підходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2, с. 498–502. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/123>.

Паливода, В. (2019). Оборона Фінляндії: Si vis pacem, para bellum. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/oborona-finylandii-si-vis-pacem-para-bellum> [дата зверн.: 09.07.2025].

Резнікова, О. (2022). *Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища*. Київ: НІСД, 532 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01>.

Савинець, О. Ю. (2018). Іноземний досвід комплектування збройних сил. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право*. № 51, с. 34–38.

Сачко, І. О. (2022). Територіальні війська Фінляндії як відповідь на виклики для безпеки: національний та євроінтеграційний контекст. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції : матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції*. Суми, Україна, 18 червня 2022 р. Суми : Сумський національний університет, с. 171–174.

Чолій, С. (2018). Державні ідеології комплектування збройних Сил в (Східно-) Європейському регіоні. *Ідеологія і політика*. № 2 (10), с. 25–60.

REFERENCES

Analitichna zapyska z pytan porivnialnoho zakonodavstva shchodo pravovoho rehuliuвання mobilizatsiinoho rezervu ta sluzhby v nomu v zakonodavstvi deiakyykh derzhav-chleniv NATO. (2024). [Analytical note on comparative legislation on the legal regulation of the mobilization reserve and service in it in the legislation of some NATO member states]. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32886.pdf> [Accessed: 09.07.2025]. [in Ukrainian].

Appelqvist-Schmidlechner, K., Upanne, M., Henriksson, M., Parkkola, K. & Stengård, E. (2010). Young men exempted from compulsory military or civil service in Finland – a group of men in need of psychosocial support. *Scandinavian Journal of Public Health*. Vol. 38 (2), pp. 168–176. doi: 10.1177/1403494809357103. [in English].

Besch, S. & Westgaard, K. (2024). Europe's Conscription Challenge: Lessons From Nordic and Baltic States. URL: <https://tinyurl.com/zycxdrwe> [Accessed: 11.07.2025]. [in English].

Braw, E. (2017). The Return of the Military Draft. URL: <https://tinyurl.com/znyc758e> [Accessed: 11.07.2025]. [in English].

Cholii, S. (2018). Derzhavni ideolohii komplektuvannya Zbroinykh Syl v (Skhidno) Yevropeiskomu rehionu [State ideologies of armed forces recruitment in the (Eastern) European region]. *Ideolohiia i polityka*. № 2 (10), s. 25–60. [in Ukrainian].

Finland's comprehensive security reinforced through new security strategy for society. (2025). URL: <https://tinyurl.com/msdbamvm> [Accessed: 11.07.2025]. [in English].

Hart, L., Häggblom, E. & Pulkka, A.-T. (2023). Gender and Generation Differences in Finnish Defence Policy Opinions 2000–2020. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 6 (1), pp. 182–197. DOI: <https://doi.org/10.31374/sjms.197>. [in English].

Jonsson, E., Salo, M., Lillemäe, E., Steder, F. B., Ferst, T. & Kasearu, K. et. al. (2024). Multifaceted Conscription: A Comparative Study of Six European Countries. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 7 (1), pp. 19–33. DOI: <https://doi.org/10.31374/sjms.166>. [in English].

Kähkönen, A.-M., & Forsberg, R. (2024). Preparing for a rainy day. What can EU member states learn from Finland's approach to resilience? URL: <https://www.oii.ac.at/en/publications/preparing-for-a-rainy-day-what-can-eu-member-states-learn-from-finlands-approach-to-resilience/> [Accessed: 11.07.2025]. [in English].

Khudoliy, A. (2024). European security and Finland's policy during the russian aggression against Ukraine. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. № 8, pp. 62–72. DOI: 10.26693/ahpsxxi2024.08.062. [in English].

Kolomiiets, O. V. (2013). Bezpekova paradyhma Skandynavskoho neitralitetu na prykladi Finliandii ta Shvetsii [The security paradigm of Scandinavian neutrality based on the example of Finland and Sweden]. *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. № 6, s. 81–98. [in Ukrainian].

Kosonen, J. & Mälkki, J. (2022). The Finnish Model of Conscription: A Successful Policy to Organize National Defence. (Ed. Caroline de la Porte). *Successful Public Policy in the Nordic Countries*. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0022>. [in English].

Kutieliyeva, I. (2025). U Finliandii proponuiut pidvyshchyty vik rezervistiv do 65 rokiv [Finland proposes raising the age of reservists to 65]. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/05/14/7211580/> [Accessed: 11.07.2025]. [in Ukrainian].

- Musiienko, A. O. (2014). Spivrobitnytstvo pivnichnykh krain v sferi bezpeky i oborony: evoliutsiia pidkhodiv [Cooperation of the Nordic countries in the field of security and defense: evolution of approaches]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 2, s. 498–502. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/123>. [in Ukrainian].
- Nokkala, A. (2022). It Is About Protection. Defence in Finland's Steps to NATO *Studies in European Affairs*. № 4, pp. 39–72. <https://DOI: 10.33067/SE.4.2022.2>. [in English].
- Obinger, H., Petersen, K. & Starke, P. (eds.). (2018). *Warfare and Welfare: Military Conflict and Welfare State Development in Western Countries*. Oxford : Oxford Academic, 496 p. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198779599.001.0001>. [in English].
- Palyoda, V. (2019). Finland Defence: Si vis pacem, para bellum. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/oborona-finlyandii-si-vis-pacem-para-bellum> [Accessed: 11.07.2025]. [in Ukrainian].
- Preparedness and comprehensive security. Committee report. (2011). URL: <https://tinyurl.com/5bw7h9mm> [Accessed: 09.07.2025]. [in English].
- Raitasalo, J. (2023). Finnish Defense “Left of Bang”. *PRISM*. Vol. 10, № 2, pp. 78–91. [in English].
- Reznikova, O. (2022). *Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyscha* [National Resilience in a Changing Security Environment]. Kyiv: NISD, 530 s. <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01>. [in Ukrainian].
- Ruokonen, A. (2023). The Mentality That Finland's Mandatory Military Service Brings to NATO. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/the-mentality-that-finland-s-mandatory-military-service-brings-to-nato> [Accessed: 11.07.2025]. [in English].
- Sachko, I. O. (2022). Terytorialni viiska Finliandii yak vidpovid na vyklyky dlia bezpeky: natsionalnyi ta yevrointehratsiyni kontekst [Finland's Territorial Forces as a Response to Security Challenges: National and European Integration Context]. *Tsinnisno-oriientovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii : materialy III Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii*, Sumy, Ukraina 18 chervnia 2022 r. Sumy : Sumskiy natsionalnyi universytet, s. 171–174. [in Ukrainian].
- Savynets, O. Yu. (2018). Inozemnyi dosvid komplektuvannia zbroinykh syl [Foreign experience in recruiting armed forces]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu. seriia: Pravo*. № 51, s. 34–38. [in Ukrainian].
- Szymański, P. (2018). With Russia right across the border. Finland's security policy. *OSW Studies*. Vol. 73, 41 p. [in English].
- Taskinen, I. (2023). Construction of the Finnish Army in World War II Database. *Historical Life Course Studies*. Vol. 13, p. 44–60. DOI: <https://doi.org/10.51964/hlcs13565>. [in English].
- Visuri, P. (1990). *Evolution of the Finnish military doctrine 1945–1985*. Helsinki, 106 p. [in English].
- Wither, J. K. (2020). Back to the future? Nordic total defence concepts. *Defence Studies*. 20 (1), pp. 61–81. DOI: <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1718498>. [in English].

Myroslav BORYSENKO

Doctor of Historical Sciences, Professor
Scientific-Methodical Centre of Personnel Policy
of the Ministry of Defence of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2866-7507>

Andrii ZOLOTOV

Scientific-Methodical Centre of Personnel Policy
of the Ministry of Defence of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6649-3877>

Ihor KRASOTA

PhD of Historical Sciences
Scientific-Methodical Centre of Personnel Policy
of the Ministry of Defence of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/000-0001-7108-4297>

THE FINNISH MODEL OF MILITARY SERVICE: NATIONAL SECURITY THROUGH SOCIAL COHESION

The article focuses on Finland's comprehensive defense system. The publication examines the role of compulsory enlistment of citizens for military service in Finland as the basis of Finland's military doctrine of comprehensive defense. The authors believe that the preservation of universal conscription in this country was the foundation of a national security strategy built on the involvement of all citizens in the country's defense. The authors use the historical and legal method to reconstruct the development of Finnish legislation on defense doctrine.

In the face of demographic crisis, all countries worldwide are experiencing a shortage of recruits for their armed forces. In European countries, young people are not interested in military service, unlike in Finland. After the end of the Cold War, the military power of European countries gradually decreased. Europe remained outside the borders of active military conflicts in the 21st century, leading to a review of the army's role in the defense system. The article reveals the mechanism of the gradual transition of the European Union countries to a new military doctrine, which provided for the existence of a small professional army. The article suggests that only the Finnish defense system is ready to meet modern challenges. Modern Finland has the largest number of trained and motivated reservists in Europe. The issue of attracting human resources is also crucial for Ukraine, given its state of large-scale armed conflict.

The continuous experience of military construction and preservation of the security model for 75 years is a unique experience for European countries, the authors believe. A key finding of the study is the examination of the reasons behind the country's prolonged security system preservation. Finland has become the only European country in which compulsory conscription of men for military service has existed continuously for more than a century. The article also explains that Finnish society continues to support the idea of mandatory military conscription. The authors reject the claim that economic reasons contributed to the preservation of compulsory conscription for military service. Based on the statements of many specialists and a study of public opinion, the authors of the article conclude that military service has become an integral part of the modern civic identity of Finns. Military experience is common to all members of the Finnish community. The common experience of military service and a common vision of their historical past unite Finns around a single security policy.

Keywords: Finland, armed forces, conscription, national security, social cohesion.